

De inleiding is verder kort gehouden, er staat geen woord teveel in. Van Zonneveld heeft er zich voor gewacht, zoals een goede tekstuitgever betaamt, het geboden materiaal meteen al te 'verwerken', maar het moet er natuurlijk toch wel een keer van komen! Mede door Van Zonneveld, ook in zijn kwaliteit als redacteur van ons 'zusterorgaan' *De negentiende eeuw* genieten de letteren uit de jaren '30 van de vorige eeuw thans van de kant van historici en neerlandici opmerkelijke belangstelling.

Aart de Groot

Rondom de doopvont. Leer en gebruik van de heilige doop in het Nieuwe Testament en in de geschiedenis van de westerse kerk. Onder redactie van W. van 't Spijker, W. Balke, K. Exalto en L. van Driel. Met verdere medewerking van J.H. van Bank (e.a.). Goudriaan 1983. Geb. Ill. 619 bldz. f 95,—.

Dit werk is een pendant van *Bij brood en beker*, dat onder dezelfde redactie en gedeelteijk ook door dezelfde auteurs in 1980 aan het avondmaal is gewijd (zie *DNK*, nr. 11, bldz. 45 vlg.). Ook nu moet ik me in mijn recensie beperken tot de hoofdstukken die de negentiende eeuw betreffen, maar in tegenstelling tot het avondmaalsboek komt deze periode nu ruimschoots aan de orde. W. van 't Spijker behandelt op overzichtelijke wijze de debatten over de doop in de afgescheiden gemeenten (de synodes van 1836, 1837 en 1863; de opvattingen van Pieters, Kreulen, Joffers, Van Velzen en Hel. de Cock). L.G. Zwanenburg vat de gedachten van Wormser en Hoedemaker samen.

C. Blenk wijst op interessante verschijnselen in de kringen van het Reveil en de Evangelische Alliantie, op de invloed van de baptisten Philpot en Spurgeon in ons land en op de doopspraktijk op het Indonesische zendingsveld. Het uitvoerigst is het opstel van C. Graafland 'De doop als splijtzaam in de gereformeerde gezindte'. 'De tragiek van het calvinisme der 19de en 20ste eeuw is geweest, dat het uiteensprong door verschil over het tweede sacrament der kerk: den doop'. Aldus citeert hij uit E. Smilde *Een eeuw van strijd over verbond en doop*. Hij behandelt de opvattingen van Kuyper, Kersten, Steenblok, Woelderink en Oorthuys en eindigt met de verzuchting, dat wanneer accenten worden verabsoluteerd, altijd versmalling en verstarring optreedt.

Het boek is een indrukwekkend geheel geworden. Toch aarzel ik om het (met de woorden op de omslag) te betitelen als standaardwerk of naslagwerk. Daarvoor is de behandeling van het onderwerp te fragmentarisch. 'Westerse kerk' staat wel in de titel, maar zoals de inhoudsopgave al aantoonst, heeft de gereformeerde traditie, en dan m.n. in Nederland, bijna alle ruimte van het historische deel opgeëist. Ook loopt de wijze van behandeling door de diverse auteurs ver uiteen, van wie sommige hun eigen uitgangspunten bij hun onderzoek wel eens teveel hebben laten domineren.

Enkele opmerkingen wat betreft de negentiende-eeuwse ontwikkelingen.

Het grote manco vind ik het voorbijgaan aan het ontstaan van het baptisme in ons land. Feissers naam wordt zelfs niet genoemd; De Liefde komt tweemaal terloops voor. Hangt dit samen met het gemak waarmee in het algemeen aan de kinderdoop wordt vastgehouden en de bezwaren ertegen worden gebagatelliseerd? (Vergelijk op bldz. 129 vlg. de haast gemakkelijke exegese